

Møte fredag den 25. oktober kl. 10

President: J ø r g e n K o s m o

D a g s o r d e n (nr. 9):

1. Innstilling fra forsvarskomiteen om finansiering av norsk militær deltagelse i Afghanistan (Innst. S. nr. 6 (2002-2003), jf. St.prp. nr. 80 (2001-2002))
2. Referat

*Minnetale over tidligere stortingsrepresentant
Sverre Larsson Mo***Presidenten:** Ærede medrepresentanter!

Tidligere stortingsrepresentant Sverre L. Mo er død. Han var født 25. januar 1915 og ble således 87 år gammel.

Sverre L. Mo hadde sitt arbeid i transportnæringen og bilbransjen. Han var en gründer og en næringslivsmann. Allerede som 19-åring var han eier av godsruta Hardanger–Bergen. I 1946 etablerte han bilverkstedet Mo Auto, og i 1968 enda et i Kvinnherad.

Sin politiske løpebane startet han i 1947, da han ble valgt inn i kommunestyret i Kvam i Hordaland som representant for Kristelig Folkeparti. Bortsett fra én periode satt han i kommunestyret fra 1947 og til 1973. I tillegg var han medlem av formannskapet, først i perioden 1951 til 1954 og deretter fra 1959 og helt til 1973. Også etter at han ble valgt inn som stortingsrepresentant i 1965, opprettholdt han kontakten med lokalpolitikken på hjemmebane som kommunestyremedlem og formannskapsmedlem.

Sverre L. Mo møtte på Stortinget første gang i 1962, som varamann for Torstein Kvamme. Men vararepresentant hadde han vært helt fra 1954. Ved valget i 1965 ble han valgt inn som fast representant for Kristelig Folkeparti fra Hordaland, og han møtte på Stortinget til 1981. Han var medlem av Odelstinget gjennom hele sin representanttid. I den første perioden var han medlem av justiskomiteen, men fra 1969 og resten av sin tid på Stortinget var han medlem av samferdselskomiteen. Med tanke på hans yrkesmessige bakgrunn var dette en komiteplassering etter hans hjerte. For sine velgere i Hordaland ble han da også kjent som veibyggeren, brobyggeren og tunnelbyggeren framfor noen. Brobygger var han forresten på mer enn én måte. Han var en mester i å skape allianser i komiteer og korridorer når det var noe han brant for.

Ved siden av sine lokalpolitiske verv var Sverre L. Mo også på andre måter en aktiv mann i nærmiljøet. Han hadde en lang rekke styre- og tillitsverv i offentlige og private sammenhenger, i indremisjonens arbeid og i menighetsrådet. Han hadde også styreverv og lederverv i sitt eget parti, både lokalt og på fylkesplan; bl.a. tok han på seg en siste periode som fylkesleder etter at han gav seg som stortingsrepresentant i 1981.

Sverre L. Mo var seg meget bevisst det ideologiske grunnlaget for politikken i partiet han valgte å tjene. Han

engasjerte seg sterkt i debatter knyttet til skole, kirke og kultur.

Med Sverre L. Mo er en fargerik politisk veteran gått bort.

Vi minnes Sverre L. Mo med dyp respekt og taknemlighet og lyser fred over hans minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten: Fra den møtende vararepresentant for Troms fylke, Knut Werner *Hansen*, foreligger søknad om å bli fritatt for å møte i Stortinget under representanten Synnøve Konglevolls permisjon i tiden fra og med 4. november til og med 6. november, for å delta som medlem av den norske delegasjonen til den 31. sesjon i Den blandete norsk-russiske fiskerikommisjon i Kabelvåg.

Denne søknad foreslås behandlet straks og innvilget. – Det anses vedtatt.

Andre vararepresentant, Arne *Bergland*, er forhindret fra å møte på grunn av utenlandsopphold.

Tredje vararepresentant, Synnøve *Søndergaard*, foreslås innkalt for å møte i permisjonstiden. – Det anses vedtatt.

Representanten John I. Alvheim vil framsette et privat forslag.

John I. Alvheim (FrP): På vegne av Harald T. Nesvik og meg selv fremmer jeg forslag om at private og offentlige laboratorier gis tillatelse til å kontrollere om alkoholholdige drikkevarer inneholder metanol.

Presidenten: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

S a k n r . 1

Innstilling fra forsvarskomiteen om finansiering av norsk militær deltagelse i Afghanistan (Innst. S. nr. 6 (2002-2003), jf. St.prp. nr. 80 (2001-2002))

Presidenten: Etter ønske fra forsvarskomiteen vil presidenten foreslå at taletiden blir begrenset til 5 minutter til hver gruppe og 5 minutter til statsråden.

Videre vil presidenten foreslå at det blir gitt anledning til tre replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av Regjeringen.

Videre vil presidenten foreslå at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Dette anses vedtatt.

Bjørn Hernæs (H) (ordfører for saken): Denne innstillingen til St.prp. nr. 80 for 2001-2002 gjelder først og fremst finansieringen av de norske operasjonene i Afghanistan, så langt vi kjenner dem, for resten av 2002 og for 2003. Samtidig gir proposisjonen en gjennomgang av det norske engasjementet i de operasjonene vi har deltatt i eller deltar i, både gjennom «Enduring Freedom», den

internasjonale sikringsstyrken ISAF, «Eagle Assist» og «Active Endeavour».

Dagens debatt i Stortinget finner sted på en dyster bakgrunn av gisseldramaet som pågår i Moskva. Igjen er det grupper som ut fra forskjellig ståsted og ulike virkelighetsoppfatninger retter angrep mot uskyldige sivile. Vi kjenner ikke utfallet av dramaet i Moskva, og vi kan bare håpe det beste. Allikevel må vi slå fast at det ikke finnes unnskyldninger for alvorlige anslag mot uskyldige mennesker, uansett hvilke motiv man måtte påberope seg. Terrorismen viser igjen sitt grelle ansikt, denne gang i Moskva.

Norges bidrag til bekjempelsen av den internasjonale kriminaliteten er stort og krevende. Jeg er svært glad for at en tilnærmet enstemmig komitee går inn for å støtte og finansiere de norske oppdragene både når det gjelder «Enduring Freedom» og ISAF.

Norge har nå deployert seks F-16 jagerfly i en kampflygruppe på til sammen 18 fly i Manas i Kirgisistan. Oppdragene skjer i samarbeid med Danmark og Nederland. Flyene er utplassert etter anmodning fra USA og godkjent av Stortinget med bakgrunn i St.prp. nr. 39 for 2001–2002, jf. Innst. S. nr. 19 for 2001–2002. Flyenes hovedoppgave vil være nærstøtte for bakkepersonell og bekjempelse av stridende Al Qaida- og Taliban-grupperinger samt militære installasjoner.

Operasjonene i Afghanistan har så langt vært meget vellykte, men sikkerhetssituasjonen er fortsatt langt fra tilfredsstillende i landet. Terroristenes fortsatte tilstedeværelse, om enn i mindre grupper, utgjør en stor risiko for sikkerhetsstyrkene og for den humanitære innsatsen for å hindre nød og gjenoppbygge landet. Den allierte flystyrken er en avgjørende sikkerhetsgaranti for arbeidet til ISAF. Norge har deltatt i ISAF med eksplosivryddere og transportenheter, i tillegg til deltakelse i de allierte stabene, først i London og senere i Ankara. Stortinget er tilfreds med at disse bidragene etter anmodning fra Storbritannia og Tyrkia er forlenget fra 1. juli til 31. desember i år. Det er grunn til å gi Tyrkia stor anerkjennelse for at de påtar seg det krevende oppdraget å lede innsatsstyrken.

Som jeg tidligere sa, er støtten fra luften en avgjørende faktor for sikkerhetsarbeidet på land. Dette blir på en talende måte understreket av president Karzai i et intervju med Aftenposten onsdag. Det er aldeles umulig å forstå hvordan SV kan forsvare sitt påståtte humanitære engasjement, men rygger tilbake i forhold til den militære sikkerheten, som danner selve forutsetningen for den humanitære innsatsen. Hvis ordet «dobbelmoral» noensinne skal ha noen betydning, må det være i denne sammenheng, og jeg er glad for at partiet blir stående aldeles alene i denne demonstrasjonen.

Det er verdt å glede seg over at Senterpartiet i forsvarskomiteen er en del av det brede flertallet og ikke lar seg friste til noen omfavelse av SVs spesielle sikkerhetspolitiske resonnementer.

La meg for ordens skyld også understreke – litt i lys av dagens oppslag – at de norske flyene i Afghanistan selvsagt ikke er utstyrt med klasebomber. For øvrig kan

jeg også opplyse at foreløpig har det ikke vært nødvendig å bruke de bombene som flyene er utstyrt med. Det er altså den sikkerheten som flyene i seg selv gir, som har vært selve basisen for det arbeidet som vi nå skal gjøre.

Når det gjelder innstillingen for øvrig, er komiteen tilfreds med at det nordiske senteret for transportkoordinering som er etablert på Gardermoen i samarbeid med Finland og Sverige, blir videreført, og at Norge leder dette senteret. Vi tar også til etterretning at bidraget til «Eagle Assist» ble avsluttet den 15. mai i år, og at Norges deltakelse med en fregatt og en ubåt i operasjon «Active Endeavour» ble avsluttet i juli, men at Norge vil kunne få forespørsel om fortsatt deltakelse.

Jeg er glad for at Stortinget med denne innstillingen tilnærmet samlet slutter seg til Regjeringens forslag om finansiering av den norske innsatsen i Afghanistan. Hvis det skulle komme nye forespørsler om norsk deltakelse utover det vi nå kjenner til, har komiteen gitt uttrykk for at man gjerne ser at vi konsentrerer oss om de oppgavene Norge er best egnet til. Det gjelder arbeidet i ISAF. Det gjelder også de mineryddingskvalifikasjoner og den mineryddingskapasiteten som Norge har.

Med dette vil jeg anbefale innstillingen.

Marit Nybakk (A) (komiteens leder): Med dagens medieoppslag som bakgrunn finner jeg det riktig å starte med å be statsråden, når hun senere skal ha ordet, om å presisere at det ikke finnes klasebomber om bord på de F-16-flyene som er deployert til Kirgisistan, og som flyr tokter over Afghanistan.

For øvrig er det mest forbløffende ved operasjon «Enduring Freedom» også styrken ved operasjonen: en koalisjon på 70 nasjoner som spenner fra Pakistan via Russland til en rekke land i den tredje verden. Av disse er 39 nasjoner representert i sentralkommandoen i Tampa, og 13 nasjoner, deriblant Norge, deltar inne i Afghanistan under amerikansk kommando.

«Enduring Freedom» og norsk deltakelse er folkerettslig basert gjennom både Sikkerhetsrådets resolusjon og NATOs vedtak 12. september i fjor om å ta i bruk artikkel 5 om gjensidig solidaritet innen alliansen. Norsk deltakelse i operasjonen ble behandlet i Stortinget 5. desember i fjor, og i kgl. res. av 14. desember lå tilbud både om finansiering av deployeringen av jagerflyene og bakkemansskapet ved kommandoen i Kirgisistan, som for øvrig er underlagt norske regler, rammebetingelser og retningslinjer. Norge har levert mannskap og styrker til ISAF og yter i tillegg en betydelig humanitær innsats, bl.a. som leder av Afghanistan Support Group.

Vi har de siste timer og dager fått en kraftig påminning om at terror bare rammer uskyldige. Terror som trussel må møtes med flere virkemidler: politiske, økonomiske, diplomatiske og militære. Vi har sannsynligvis en lang vei å gå.

Kan jeg få legge til at ingen beslutning skal være vanskeligere enn å sende menn og kvinner ut i strid. Når norske politikere etter en grundig vurdering og med legitimitet i NATO og FN har sendt norske mannskaper og norsk utstyr for å delta i «Enduring Freedom», er det i en

erkjennelse av at vi også måtte ta i bruk militære maktmidler. Da må vi også stå oppreist og støtte opp om de troppene som deployeres på bakgrunn av nettopp politiske vedtak. De skal vite at de har vår støtte når vi har bestemt at de skal dra. Kampen mot terror er en integrert del av norsk forsvarspolitik.

Det er det uforutsigbare som preger dagens sikkerhetspolitiske bilde. Berlinmurens fall 9. november 1989 og terroranslagene mot USA 11. september i fjor er eksempler på uforutsigbare hendelser som på en dramatisk måte har endret internasjonal politikk. Det er viktig i det møysommelige arbeidet som ligger foran oss, at vi også gjør noe med årsakene til at terrorisme oppstår. Gjør vi ikke det, blir vi fort stående uten permanente løsninger og vente på neste terrorangrep.

Nå er det slik at terroristene hele tiden ligger i forkant. Hvem hadde kunnet forutse at neste terrorangrep ville være rettet mot 700 publikummere i et teater i Moskva?

Krigen i Afghanistan er på det nærmeste over, slik også saksordføreren understreket. De deployerte F-16-flyene har hittil drevet med rekognoserings- og avskrekingsflyvninger og har ikke skutt mot et eneste mål. Men det gjør ikke deres oppdrag mindre viktig: De er der bl.a. fordi ISAF-styrken og humanitære organisasjoner skal ha trygghet – en trygghet som må være der hvis de skal klare å utføre de viktige oppgavene som de er blitt pålagt. Afghanistans president Karzai uttalte det slik til Aftenposten 23. oktober i år:

«Først bidro Norge med humanitær hjelp, nå hjelper de til med sikkerheten. Det er veldig bra.»

Et bredt flertall i komiteen gir sin tilslutning til bevilgningen til deployeringen av F-16 på 300 mill. kr for inneværende år. De øvrige utgiftene på 348,5 mill. kr tas innenfor neste års forsvarsbudsjett. Dersom det anmodes om ytterligere norsk militær bistand til Afghanistan, mener komiteeflertallet at det må skje i nært samarbeid med Stortingets organer i henhold til etablert praksis.

Så til slutt: Oppbyggingen av Afghanistan etter 20 års krig og 10 års terrorstyre er viktig, og der har vi en utrolig spennende utfordring som leder av Afghanistan Support Group. Dette er oppgaver som ikke må komme i skyggen av de mer tradisjonelle militære oppgavene som utføres av norske piloter og deres støtteapparat.

Per Ove Width (FrP): Fra Fremskrittspartiets ståsted har det aldri vært tvil om norsk deltakelse i koalisjonsoperasjonen «Enduring Freedom» i Afghanistan. Norge har deltatt med spesialstyrker, mineryddere, transportfly, lett pansrede feltkjøretøyer og en nasjonal støtteenhet. USA anmodet senere Norge om å stille seks kampfly i samarbeid med Nederland og Danmark i Manas i Kirgisistan, noe som var naturlig, da Norge, Nederland og Danmark har hatt et langvarig samarbeid på kampflysektoren.

Hovedoppgaven er nærstøtte for personell som deltar i operasjonen, og bekjempelse av stridende Al Qaida- og Taliban-grupperinger og militære installasjoner. Deployeringen har funnet sted og varer til 1. april 2003. Fremskrittspartiet er av den oppfatning at dersom det anmodes

om forlenget norsk militært engasjement utover 1. april 2003, skal dette behandles av Stortinget på nytt. En slik anmodning kan man ikke se bort fra, og Fremskrittspartiet vil, hvis ikke helt andre og nye forutsetninger skulle opptre, se positivt på en slik anmodning. Det kan være helt avgjørende for å få nedkjempet den stadig økende terrorismen som opptrer i verden i dag, at man snarest mulig får nøytralisert Al Qaida og Taliban. Nær sagt alle midler kan det være aktuelt å bruke i denne kampen, og heldigvis har flertallet i den norske befolkningen og flertallet av de politiske partiene forstått dette. De eneste som stiller seg på sidelinjen, er SV.

Det å bidra med bl.a. kampfly, spesialtropper og mineryddere i slike operasjoner koster penger. Men for å få bukt med den økende terrorismen og terrorvelder har Norge, som alle andre land, en plikt til å delta – og det hjelper. Operasjonene har så langt vært vellykte.

Det bør også nevnes at siden norske spesialstyrker og mineryddere er blant verdens beste – ja muligens de aller beste – er det etter Fremskrittspartiets mening vår soleklare plikt å delta i slike operasjoner. Det koster imidlertid som sagt penger, mye penger, men det må vi i denne viktige kampen være villige til å bidra med. Har man sagt A, får man si B.

Fremskrittspartiet mener at i og med at kap. 1792 post 01 i forsvarsbudsjettet kan overføres, bør tilleggsbevilgningen omfatte hele kostnaden med 648,5 mill. kr. Vi mener at dette vil være i samsvar med holdningen om at utenlandsoperasjonen skal finansieres ved tilleggsbevilgninger utover rammen i forsvarsbudsjettet. Å ta slike bevilgninger innenfor rammen vil svekke et allerede svakt forsvarsbudsjett. Jeg vil her minne om at Fremskrittspartiet og Høyre var helt enige og klare på dette før Høyre kom i regjering. Så når 348,5 mill. kr er tatt av rammen i neste års forsvarsbudsjett, er dette et brudd på tidligere løfter fra regjeringspartiene. Regjeringspartiene stiller seg helt på linje med Arbeiderpartiet og SV – to partier som aldri har vært forsvarsvennlige.

Jeg vil derfor henvise til Fremskrittspartiets forslag til vedtak i innstillingen og fremme dette.

Presidenten: Representanten Width har tatt opp det forslag han har referert til.

Kjetil Bjørklund (SV): Stortingsflertallet vil i dag si ja til å bevilge penger til å sende jagerfly utstyrt for bombing til Afghanistan. Flyene er allerede på plass. Heldigvis meldes det at Norge så langt ikke har vært involvert i bombing. Norge velger å sende bombefly, mens stortingsflertallet argumenterer for vår deltakelse med at vi skal støtte det humanitære arbeidet. Hvorfor er det da jagerfly utstyrt for bombing vi sender?

Sikkerhetssituasjonen i Afghanistan tilsier at fredsbevarende styrker er sterkt påkrevd. Etter SVs mening burde Norge trekke seg ut av «Enduring Freedom» og tilby økt støtte til sikkerhetsstyrkene, ISAF. Det er svært uryddig at Norge er involvert både i å føre krig og i å gjenoppbygge og skape stabilitet. Vår krigsinnsats er betydelig og koster flere ganger så mye som den humanitære

innsatsen vi har bidratt med i Afghanistan i den samme perioden. Ved å delta i skarpe operasjoner, som vi nå satter på å gjøre, risikerer vi også å sette vår humanitære troverdighet eller kapital på spill. I stedet for å delta i denne krigen burde vi etter vår oppfatning ha styrket våre bestrebelser på å forbedre sikkerheten og den humanitære situasjonen i Afghanistan.

En av årsakene til at SV mener at det framover bør sattes på ISAF, er at operasjon «Enduring Freedom» ikke har et klart FN-mandat. Jeg vil også vise til at denne krigen føres med virkemidler som bryter med folkeretten. Det er bombet fra stor høyde. Ingen bryr seg om å telle de drepte. Behandlingen av tilfangetatte er under enhver kritikk. Også målene med krigen er svært upresise. Taliban er for lengst ryddet bort fra makten, og Al Qaidalederne er det ingen som lenger vet hvor er. Men ingen kan si når operasjonene kan avsluttes.

Det har i lang tid pågått en debatt om det egentlig foreligger et folkerettslig mandat som grunnlag for den USA-ledete krigføringen i Afghanistan. Professor dr. juris Geir Ulfstein ved Institutt for offentlig rett skriver i Aftenposten den 23. oktober:

«Sikkerhetsrådet har imidlertid ikke på en folkerettslig bindende måte godkjent USAs rett til selvforsvar mot Afghanistan. Resolusjonen 1368 sier bare i sin innledning at Rådet «anerkjenner den iboende retten til individuelt eller kollektivt selvforsvar i samsvar med FN-pakten». Det å henvise til FN-paktens artikkel 51 om selvforsvar er noe annet enn å godkjenne USAs selvforsvar mot Afghanistan.»

Mye tyder på at det folkerettslige mandatet er mer mangelfullt enn det statsråden hevder, både når det gjelder grunnlaget for å sette i gang krigføringen og måten selve krigføringen føres på. Her har Norge selvsagt et selvstendig ansvar både for ikke å bidra til å bryte våre internasjonale forpliktelser og for å forsøke å bidra til at heller ikke andre bryter sine forpliktelser.

Den humanitære situasjonen i Afghanistan er vanskelig. Det er anslått at ca. 1½ million mennesker, inkludert 600 000 internflyktninger, er truet når vinteren nærmer seg. Det er fortsatt krig, økende kriminalitet, tørken fortsetter, og forberedelsene til vinteren er i full gang. World Food Programme i Afghanistan har advart om at 4 millioner mennesker mangler mat i de neste 12 månedene, til tross for økt kornproduksjon. 1½ million afghanske flyktninger er vendt tilbake fra Pakistan. 1,8 millioner afghanere er fremdeles i Pakistan. Det forventes at 600 000 vil returnere neste år. Afghanistan er et av de landene i verden som har den høyeste andel av mennesker som dør av sykdomsepidemier. Omkring seks av 10 000 barn dør før fylte fem år, og sykdommer som akutte luftveislidelser, meslinger og diaré, som alle er lette å kurere, er vanlige dødsårsaker. Feilernæring er også et stort problem.

Finansieringsbehovet for den humanitære hjelpen er stort. FAO – The UN Food and Agricultural Organisation – bad 21. oktober det internasjonale samfunn om å skaffe matforsyninger til Afghanistan og det sørlige Afri-

ka. FAO sier at 7½ million mennesker i Afghanistan er avhengig av humanitær hjelp.

Det er mye som tyder på at Afghanistan i større grad enn våre krigsbidrag fra F-16 trenger humanitær bistand og økt sikkerhet. Det vil SV være med på gjennom en styrking av ISAF og en bedring av den humanitære situasjonen, men ikke gjennom aktive krigsbidrag, slik vi nå gjør med våre F-16 i «Enduring Freedom». SV kommer til å gå imot innstillingen.

Når det gjelder dagens aktuelle sak, kommer jeg til å ta opp den i en replikk til statsråden.

Åse Wisløff Nilssen (KrF): I slutten av september satte norske F-16-fly kursen mot Afghanistan. De seks flyene og personell skulle være operative fra 1. oktober i det som er kalt «Enduring Freedom». Både humanitært og militært er aksjonen i Afghanistan primært en kamp mot terror. Sikkerhetsrådet har definert dette som et selvforsvar etter et angrep på USA, og aksjonen har dermed FN-mandat.

Vi er moralsk forpliktet til å kjempe mot terrorismen og dele byrdene med andre land i koalisjonen. Våre bidrag består av profesjonelle, etterspurte og relevante kapasiteter som er viktige i krigføringen og i arbeidet med å stabilisere sikkerheten og bidra til en positiv samfunnsutvikling i Afghanistan. Alliansesolidariteten i NATO må tas på alvor. Det er den vi bygger vår trygghet på i Norge.

Operasjonen i Afghanistan fikk navnet «Enduring Freedom». Det har blitt et kjent navn også i Norge. De fleste kjenner til denne styrken som skal kjempe mot terrorismen internasjonalt og styrke den nasjonale tryggheten i Afghanistan. Men færre tenker over hva navnet egentlig betyr. «Varig frihet» blir det på godt norsk. Når en bruker ordet «varig», innebærer det en målsetting om at det skal bli en fred som ikke tar slutt når internasjonale makter er ute av landet. «Varig» peker også på at fred ikke er noe som blir skapt over natten. Må man kjempe i krig, så må man enda mer aktivt kjempe for å bevare freden. «Frihet» er understreket sterkt i denne operasjonen i Afghanistan. Frihet er en hjørnestein i kampen for menneskerettighetene.

Den afghanske befolkningen led under Talibans styre. Det brutale og kvinneundertrykkende Taliban-regimet er fjernet. Landet er blitt frigjort og er nå blitt et akseptert medlem av det internasjonale samfunnet. Terrornettverket er svekket. Afghanistan har begynt den vanskelige veien tilbake som ansvarlig medlem av det internasjonale samfunnet. Det afghanske folk har fått muligheten til en framtid, selv om veien fram er lang og minelagt. Man har etablert en legitim overgangsregjering. Humanitær hjelp kommer fram. Skoler bygges. Kvinner kan arbeide. Helsetilbudet er forbedret. Over en million flyktninger har vendt tilbake. Terrornettverket kan temmelig sikkert gjennomføre nye terrorangrep. Men kampen mot internasjonal terrorisme vil ta mange år og kreve et sett av koordinerte virkemidler, hvor militærmakt bare er ett slikt virkemiddel.

Aftenposten hadde et intervju med Afghanistans president, Hamid Karzai, den 23. oktober. Aftenposten fortalte ham at det har reist seg kritiske røster i Norge mot at norske jagerpiloter kan komme til å bombe mål i Afghanistan. Svaret var umiddelbart:

«De som er kritiske, bør skaffe seg mer informasjon om hva som skjer her i Afghanistan. Da vil de finne ut at de norske pilotene faktisk hjelper afghanerne, sa Karzai.

Først bidro Norge med humanitær hjelp, nå hjelper de til med sikkerheten. Det er veldig bra.»

Karzai uttalte videre i intervjuet:

«Norge har hjulpet Afghanistan i vanskelige tider. Norske humanitære organisasjoner har vært i front med å hjelpe Afghanistan og afghanske flyktninger.»

Det er en reell kamp mot terror. At de norske styrkene er blitt omtalt som leiesoldater for USA, er en skivebom i denne viktige debatten. Det er et poeng at sikkerhetspolitikken har vært unntatt fra offentlig diskusjon i Norge. Vi trenger en debatt både om etikk og om norske interesser. Det er viktig at vi tar en skikkelig diskusjon om Norges deltakelse. Kampen mot terror taper ikke på at man diskuterer våre bidrag.

Det er første gang i NATOs historie at Norge er involvert med fly på denne måten. Det er derfor ekstra viktig med åpenhet rundt dette. Risikoen for at norske styrker involveres i skarpe oppdrag, er høy. Norske myndigheter har ansvaret dersom det f.eks. skjer feilbombing. Det har vært stilt spørsmål i forhold til norsk ryggdekning. Det er klart at feil og mangler kan skje – og det overordnede ansvaret har Regjeringen. Derfor er det viktig at man tar denne diskusjonen. Men det har skjedd en forskyvning i retning av forebygging i denne operasjonen.

Norske styrker skal være beredt til å reagere om det er behov, og støtte koalisjonsstyrker og ISAF-styrker på bakken. De skal kunne bombe Taliban- og Al Qaida-mål dersom det er nødvendig. Denne operasjonen er solid forankret i folkeretten, med støtte både i FNs sikkerhetsråd og i NATO. Vi er forpliktet til å delta, men vi har norsk kontroll over vårt bidrag – som andre land har over sine.

Odd Roger Enoksen (Sp): Det er riktig som representanten Bjørn Hernæs påpeker, at Senterpartiet er en del av flertallet i forsvarskomiteen i denne saken. Det at vi stod sammen med SV i en annen sak, betyr overhodet ikke at det er snakk om noe linjeskifte fra Senterpartiets side. Vi forbeholder oss retten til å tenke selvstendig i forhold til enhver sak av denne art som kommer opp i denne salen. Det skulle jeg faktisk ønske at flere gjorde. Jeg er en sterk NATO-tilhenger, og vil alltid komme til å være det. Det vil likevel ikke forhindre verken meg eller resten av partiet fra å være kritisk når vi mener at det er nødvendig å være kritisk, både til NATO og til USA.

Det er altså rett at vi er en del av flertallet. Vi har sagt ja til deltakelse i operasjoner i Afghanistan. Det betyr selvsagt ikke det samme som at vi vil si ja til eventuelle operasjoner i Irak. Det er to forskjellige saker vi snakker om. Det trodde jeg faktisk også at representanten Hernæs

hadde fått med seg. Når vi har sagt ja til deltakelse i en operasjon, sier vi også ja til finansiering av operasjonen, på samme måte som flertallet har gjort. Derfor er vi med i flertallet, vi følger det opp.

Det er selvsagt mange av oss, meg inkludert, som gjerne skulle ha sett at vi kunne ha unngått å delta i operasjoner som det vi gjør i Afghanistan. Situasjonen tilsa imidlertid ikke at det var mulig i dette tilfellet, der skiller Senterpartiets og SVs veier ganske ettertrykkelig. Men det at vi deltar i denne type operasjoner, stiller også strenge krav til oss som nasjon, det stiller krav til at vi følger opp i forhold til humanitære forhold, i forhold til bistandsarbeid, og ikke minst i forhold til menneskerettigheter. Det krever også at vi følger opp i forhold til de norske styrkene som deltar, for å forsikre oss om at de følger våre nasjonale retningslinjer, bl.a. med hensyn til hva slags type våpen som blir brukt. Jeg ser ikke behov for å gjenta de ting som er sagt i tidligere innlegg, men også jeg vil be forsvarsministeren om å bekrefte at de norske jagerflyene som deltar i operasjonene i Afghanistan, verken er bærere av eller brukere av klasebomber.

For øvrig støtter Senterpartiet innstillingen.

Statsråd Kristin Krohn Devold: Jeg vil begynne med å takke forsvarskomiteen for bred og viktig støtte til de norske bidragene i «Enduring Freedom» og ISAF. Det er utrolig viktig for et land som Norge, som et seriøst NATO-medlem, at vi har et bredest mulig storting bak oss når vi opererer som NATO-medlem og i internasjonale sammenhenger.

Jeg er også glad for at det store flertallet i komiteen ser at det ikke er noen motsetning mellom det å være med i «Operasjon varig fred» og det å være med i sikkerhetsstyrkene ISAF.

Jeg husker veldig godt forsvarsministermøtet i Brussel i desember, da ISAF-styrkene skulle settes sammen. Da ble det satt to veldig klare premisser fra det landet som da var villig til å påta seg ledelse av aksjonen, England. Det ene premisset var at «Operasjon varig fred» måtte være villig til å koordinere all lufttransport inn og ut av Afghanistan, all luftaktivitet. Og det andre premisset var at ISAF-styrkene måtte kunne kalle på luftstøtte fra «Operasjon varig fred» hvis det ble nødvendig. Det var en forutsetning for at noen var villig til å påta seg ledelsen av ISAF-styrkene.

Jeg bruker tid på dette for å få fram at her henger ting sammen. Det er ikke slik at man bare kan støtte en tilstedeværelse gjennom sikkerhetsstyrkene, eller bare støtte humanitær virksomhet. Det er nemlig slik at uten «Operasjon varig fred» hadde vi ikke fått ISAF-styrkene ned dit. Og uten «Operasjon varig fred» og uten ISAF-styrkene hadde forholdene for dem som ønsket å gi humanitær hjelp, vært utrolig vanskelige og farlige. Her er det altså ting som henger sammen.

Jeg vil også minne om at det første flyet som dro ned med humanitær hjelp, barnemat, allerede i desember, var et fly som hørte til i «Operasjon varig fred». Det er derfor slik som president Karzai så krystallklart understreket i Aftenposten: Ting henger sammen. Og de som vil vel for

Afghanistans fremtid, og de som vil økt humanitær hjelp til Afghanistan, må også være villige til å stille opp med kapasiteter som gir trygghet for dem som skal stå for denne utviklingen.

Jeg vil også legge til at jeg er glad for at det er så bred støtte til finansieringen av den pakken vi her legger inn.

Når det gjelder fremtidige bidrag, har flere av talerne vært inne på at det må klareres med Stortinget på vanlig måte, og det er en selvfølge. Vi har hatt tett og god kontakt med Stortinget hele tiden siden desember i fjor, og det skal man fortsette med. Det er logisk at de bidragene vi velger, også er valgt i nært samarbeid med Stortinget.

Flere av talerne har bedt meg presisere at norske fly ikke bruker klasebomber. Det gjør de ikke, og det er en selvfølge. Da Stortinget under den forrige regjering vedtok at Norge skulle arbeide for et internasjonalt forbud mot klasebomber, førte det helt logisk til at vi i våre internasjonale operasjoner har lagt vekt på at vi heller ikke skal benytte klasebomber. Det er en klar forutsetning, og det er bred enighet om det både i Forsvarets overkommando og i Forsvarsdepartementet. De flyene vi sender til Afghanistan, har ikke klasebomber.

Det oppdraget vi har knyttet til flydeployeringen, er ikke primært å bombe. Det er primært å være i luften og gi en forebyggende trygghet for dem som opererer på bakken, enten det er ISAF-styrkene eller det er de som er der i «Operasjon varig fred». Det å ha fly tilgjengelig i luften og kunne kalle på dem hvis man utsettes for rakettangrep eller andre typer angrep fra Al Qaida eller Taliban-grupper, gjør at den demokratiske utviklingen og den humanitære hjelpen på bakken kan finne sted. Det betyr ikke at disse flyene ikke også er utstyrt med en kapasitet til å kunne bombe om man identifiserer logiske Al Qaida- eller Taliban-mål. Men det er altså en av fire mulige operasjoner, og det er ikke den viktigste.

Noen har understreket betydningen av den humanitære hjelpen. Da vil jeg si at verdenssamfunnet på ministerkonferansen i Tokyo i januar vedtok at det skulle stilles til disposisjon 14 milliarder kr til humanitær hjelp til Afghanistan. Det er en klar vilje til langsiktig bistand fra mange giverland, og de fleste giverland har utbetalt over 50 pst. av det som ble lovet i Tokyo. Det er derfor ikke slik at humanitær bistand står i motsetning til de trygghetsvirkemidlene som vi har militært.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Marit Nybakk (A): Jeg konstaterer at statsråden nå har slått fast at norske F-16-fly som deltar i operasjon «Enduring Freedom», ikke er utstyrt med klasebomber. Det skulle bare mangle.

I dag har vi fått melding om at klasebomber er brukt under øvelse på Hjerkin. Hvis – og jeg presiserer hvis – det er riktig, er det ganske rystende. Stortinget har besluttet at Norge skal arbeide for et internasjonalt forbud mot bruk av klasebomber. Hvis det nå er brukt klasebomber – jeg hadde nær sagt i bokstavelig forstand – på norsk jord under øvelse, fører det i verste fall til at vi svekker vår internasjonale troverdighet i slike forhandlinger.

Jeg vil be statsråden bekrefte at hun nå har bedt om en full gjennomgang av denne saken innen mandag morgen, slik det går fram av en pressemelding. En gransking må også føre til at dette ikke gjentar seg. Statsråden må videre i arbeidet med integrert ledelse mellom departementet og forsvarsstaben også sørge for kommunikasjonslinjer i systemet som hindrer at slike ting gjentar seg.

Jeg konstaterer også at statsråden i formiddag skriftlig overfor Forsvarets overkommando har presisert at det ikke skal brukes klasebomber ved øvelse i Norge, og vil også be om at hun bekrefter fra denne talerstolen at slik beskjed er gitt i dag.

Statsråd Kristin Krohn Devold: Vedtaket som ble gjort i Stortinget under forrige regjering om at Norge skulle arbeide for et internasjonalt forbud mot klasebomber, stiller selvfølgelig denne regjeringen seg helt bak. Et vedtak i Stortinget om å arbeide for et internasjonalt forbud får visse konsekvenser. Derfor har denne regjeringen sagt at vi i internasjonale operasjoner ikke skal bruke klasebomber. Jeg synes det er nokså logisk at det også betyr at vi ikke har behov for å øve med klasebomber i Norge.

Øvelsen på Hjerkin og det oppslaget som har vært i avisene i dag om at det har vært brukt klasebomber, har ikke vært forelagt Forsvarsdepartementet, og forsvarssjefen bekrefter i et møte med meg i dag at han heller ikke har kjent til denne øvelsen. Det betyr at jeg har bedt om full gjennomgang av hva som faktisk har skjedd, og det betyr også at jeg allerede har presisert skriftlig overfor Forsvarets overkommando i instruks at det ikke skal brukes klasebomber fra fly i trening og øvelse i Norge.

Jeg regner med at vi i løpet av mandag har fått full oversikt over hva som har skjedd. Stortingsvedtaket knytter seg til å arbeide for internasjonalt forbud, men som sagt, den logiske konsekvensen av det har etter mitt syn vært at vi selvsagt ikke bruker klasebomber i operasjoner vi deltar på ute. Sånn sett skulle det heller ikke være noen grunn til å øve med det hjemme.

Per Ove Width (FrP): Denne debatten har med all tydelighet vist at alle partier på Stortinget bortsett fra SV er enige om det som vi nå er med på å vedta, og enige om at vi skal delta i de operasjonene vi deltar i i Afghanistan. SV får stille seg på sidelinjen, som de ofte gjør i slike saker, men for min del er det altså helt uforståelig.

Det jeg imidlertid kan tenke meg, er å stille et spørsmål til forsvarsministeren rundt budsjettet, for innstillingen heter nå tross alt «Innstilling fra forsvarskomiteen om finansiering av norsk militær deltagelse i Afghanistan». Man har jo ikke så snakket så mye om det, men jeg synes det er et viktig poeng at forsvarsministeren i proposisjonen, et forslag som også blir flertallsinnstillingen i komiteen, er med på å svekke forsvarsbudsjettet. Jeg synes det er underlig at en statsråd fra Høyre nå går fra de gamle prinsippene og de samarbeidskonstellasjonene vi har hatt mellom Høyre og Fremskrittspartiet tidligere i forhold til at slike bevilgninger skal tas utenfor budsjettet. Det statsråden nå er i ferd med å gjøre, og det Storting-

et nå er i ferd med å gjøre, er å svekke neste års budsjett istedenfor å gå på tilleggsbevilgninger. Som jeg sa i mitt innlegg tidligere: Når 348,5 mill. kr er tatt ut av rammen i neste års forsvarsbudsjett, er dette et nytt brudd på tidligere løfter gitt av regjeringspartiene. Jeg vil gjerne at statsråden redegjør for hvorfor Regjeringen, og kanskje i første rekke Høyre, nå går fra de prinsippene de har hatt tidligere om disse tilleggsbevilgningene, og hvordan man skal forholde seg til rammene.

Statsråd Kristin Krohn Devold: Da vi første gang la fram for Stortinget forespørsel om å få godkjent å stille seks F-16-fly til disposisjon for «Operasjon varig fred», var det forutsatt at disse flyene skulle deployeres i sin helhet i år 2002. Så skjedde det at praktiske sider angående kvaliteten på flystripene i Manas gjorde at man måtte skyve på flybidraget slik at halvparten kom i 2002 og halvparten i 2003. Jeg mener at den delen av finansieringen som kom i 2002 – og det kunne vært hele finansieringen hvis ikke deployeringen var blitt forskjøvet – bør tas som en ekstraordinær bevilgning, fordi det ville vært umulig å planlegge det. Forsvarsbudsjettet for 2002 var lagt fram før vi planla vårt Afghanistan-bidrag.

Når det gjelder forsvarsbudsjettet for 2003, er det annerledes. Da har vi en helt annen forutsigbarhet, for da vet vi allerede på det tidspunkt vi utarbeider budsjettene, hva vi er forpliktet til å stille opp med i 2003. Det er grunnen til at Regjeringen fant det riktig å ta den biten av Afghanistan-operasjonen som går på 2002, som en ekstraordinær tilleggsbevilgning. Det vil også være fornuftig i fremtiden når det gjelder ekstraordinære operasjoner som det ikke har vært mulig å planlegge. Men i 2003 var det altså mulig å planlegge, fordi vi visste om forskyvelsen, og fordi vi derfor kunne legge det inn under det ordinære budsjettet på kap. 1792 Internasjonale operasjoner, som er det kapitlet som skal omfatte vår internasjonale aktivitet. Jeg vil også si at det innenfor rammen på internasjonale operasjoner var mulig å få plass til denne delen av «Operasjon varig fred» og ISAF, fordi det nå er et naturlig nedtrekk i Kosovo, som alle NATO-land foretar i tråd med demokratisering og positiv utvikling på Balkan. Det er derfor mulig å ha den planleggbare delen av Afghanistan-operasjonen innenfor det ordinære kapitlet for internasjonale operasjoner.

Kjetil Bjørklund (SV): SV fikk i sommer forsikringer fra statsministeren om at det ikke er aktuelt å utstyre norske F-16-fly som nå er operative i Afghanistan, med klasebomber. SV satte stor pris på denne forsikringen, og vi forutsetter at dette følges opp. Vi oppfattet også statsministeren slik at han stadfestet et prinsipielt synspunkt fra Regjeringen, nemlig at man fortsatt vil arbeide for et internasjonalt forbud mot klasebomber. Statsministeren skriver bl.a. dette:

«Regjeringens engasjement i arbeidet for internasjonale begrensninger som skal lede fram til et forbud mot bruk av klasebomber, er som det vises til i brevet klart redegjort for overfor Stortinget.»

Det er derfor med stor undring vi leser Nationens oppslag i dag om at belgisk forsvar har fått anledning til å teste klasebomber på Hjerkinns så sent som 7. oktober i år. Testen har til alt overmål synliggjort det som er hovedproblemet med klasebomber. Feilbombing har ført til at blindgjengere har blitt liggende udetonert. Det opplyses at bombene er sluppet fra både belgiske og norske fly.

I likhet med den famøse saken om våpenkjøp fra Israel vitner dette om at forsvarsministeren ikke har lykkes med å skape en kultur i de etater hun leder, for å følge med i hva som gjøres av politiske vedtak, og ha et minimum av politisk teft for hva man i det minste bør klarere med statsråden. Når det er sagt, er det selvsagt slik at forsvarsministeren står fullt ut ansvarlig for det som skjer i Forsvaret.

Når det gjelder klasebomber, foreligger det til og med et soleklart vedtak fra Stortinget, fattet 14. juni i fjor. Dette oppfatter SV som svært alvorlig. Ikke minst er det alvorlig i en tid da vi faktisk er i krig i Afghanistan, hvor vi er avhengig av å kunne stole på alle de forsikringer vi har fått om etterlevelse av Genevèkonvensjonen.

Hvordan vil statsråden følge opp dette, slik at vi kan ha tillit til at vi har et forsvar som opptrer i samsvar med Stortingets vilje?

Statsråd Kristin Krohn Devold: Som jeg har vært helt klar på i tidligere innlegg, er det både forsvarsministerens og Regjeringens klare syn at F-16-flyene i Afghanistan ikke skal være utstyrt med klasebomber. Det har vi ment hele tiden, og det gjelder også i forhold til de flyene som er deployert. Det er også riktig at denne regjeringen vil arbeide for et internasjonalt forbud, i tråd med det stortingsvedtaket som ble fattet i forrige periode.

Når det gjelder den konkrete informasjonen knyttet til øvelse på Hjerkinns, vil jeg ikke her bekrefte at det f.eks. var belgiske fly, eller hvilke fly det var, eller hva som skjedde, for her er det fortsatt mye uklart. Men det jeg kan bekrefte, er at det er en klar holdning fra denne regjeringen at så lenge vi ikke skal bruke klasebomber i internasjonale operasjoner, så er det heller ingen grunn til å øve med klasebomber i Norge.

Jeg vil likevel gjerne få si at stortingsvedtaket knytter seg til at vi skal arbeide for et internasjonalt forbud, ikke nødvendigvis et forbud mot øvelse. Likevel er det ingen tvil – jeg gjentar ingen tvil – om at min holdning er at det ikke er riktig å øve med klasebomber i Norge. Det som derfor har skjedd, ettersom disse opplysningene kom fram i media i dag morges, er at Forsvarsdepartementet for det første har presisert i en instruks til FO at det ikke skal brukes klasebomber fra fly i trening og øvelser i Norge, og dernest at vi vil ha en full gjennomgang av den aktuelle saken, med en rapport i løpet av mandag om hva som faktisk har skjedd. Deretter vil vi selvfølgelig se på hvordan saken bør håndteres videre.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Kristin Halvorsen (SV): Den saken som er omtalt i mediene i dag, er en meget alvorlig sak, fordi den illustrerer at det ikke er slik at Stortinget nødvendigvis kan stole på at det forsvarsministeren sier fra denne talerstolen, er det Forsvaret faktisk rettet seg etter. Og da er man i en meget alvorlig situasjon.

Punkt 1: Det virker som om det er ganske tilfeldig at det har blitt offentlig rundt at det er brukt klasebomber i forbindelse med øvelser på Hjerkin. Og da blir spørsmålet: Vet vi om det er brukt før? Vet vi om det er gjennomført den type øvelser med bruk av klasebomber på norsk jord tidligere?

Punkt 2: Er det sånn at et land med en regjering som sier at den skal bekjempe bruk av klasebomber internasjonalt, lar seg presse av andre NATO-allierte til å bruke sitt eget territorium til forsøk med den type våpen som man selv arbeider for å avskaffe?

Og punkt 3: Den eventuelle blindgjengeren som nå ikke er detonert, viser jo med all tydelighet hvorfor det er viktig å bekjempe denne type våpen. Det er andre land som er bombardert med klasebomber, og som har massevis av udetonerte blindgjengere liggende igjen.

Vi er altså i en situasjon hvor det er to saker som aktualiseres. Den ene dreier seg om denne faktiske situasjonen, som statsråden har satt i gang etterforskning av i morges, men som Stortinget nå ikke kan få full oversikt over, fordi statsråden ikke har full oversikt over det. Derfor er denne saken enda mer alvorlig. Forsvarssjefen har ikke oversikt, ifølge Krohn Devold, og Forsvarsdepartementet og forsvarsministeren har ikke oversikt. Da er vi rett og slett i den situasjonen at dette er en meget alvorlig sak. Stortinget har tidligere bedt Regjeringen om å bekjempe dette internasjonalt, men vi har altså et forsvar som ikke forstår alvoret i situasjonen. Det kan jo ikke være sånn at man på lavere nivå i Forsvaret ikke forstår, at i det øyeblikket man blir forespurt om øvelse med bruk av klasebomber i Norge, ringer det ingen bjeller, ingen forstår at forsvarsministeren må forespørres, og ingen forstår at forsvarssjefen må forespørres. Da dreier det seg til sjuende og sist om hvorvidt forsvarsministeren har kontroll over sitt eget departement.

Jeg forstår at forsvarsministeren ikke er i stand til å gi noen redegjørelse om de faktiske forhold i denne saken i dag. Men jeg vil spørre om når Stortinget kan få en redegjørelse om denne saken, når forsvarsministeren har full oversikt, og om forsvarsministeren også er beredt til å orientere Stortinget om de prinsipielle spørsmålene som denne saken reiser, nemlig om forsvarsministeren har full kontroll over eget departement.

Statsråd Kristin Krohn Devold: For det første sier representanten Kristin Halvorsen at denne saken kan tyde på at man ikke kan stole på hva forsvarsministeren sier i Stortinget. Til det vil jeg si at forsvarsministeren ikke har sagt noe om øvelser på norsk jord med klasevåpen tidligere i Stortinget. Det jeg har sagt, er at vi ikke skal bruke klasebomber i våre internasjonale operasjoner, og det jeg sier, er at jeg selvfølgelig mener at vi heller ikke bør øve på det hjemme, av samme grunn.

Det som var stortingsvedtaket, var at vi skal arbeide for et internasjonalt forbud. Da mener mange at det er logisk at Forsvaret ut fra det bør slutte at man bør være politisk var på alt som har med klasebomber å gjøre, og det er jeg selvsagt enig i. Men vedtaket knytter seg altså til å arbeide for et internasjonalt forbud mot klasebomber, slik at man er helt klar på hva som er vedtaket her, og hva som er de implisitte reaksjonene rundt det.

Dernest sier representanten Halvorsen at det ikke må være slik at det norske forsvar eller Forsvarsdepartementet lar seg presse av våre allierte til å trene på en måte vi ikke er tilhengere av i Norge. Det kan jeg forsikre om, vi lar oss ikke presse på en slik måte. Det som har skjedd i denne saken, er rett og slett at verken forsvarssjefen i Forsvarets overkommando eller forsvarsministeren i Forsvarsdepartementet er forespurt. Det er derfor heller ikke snakk om at noen har latt seg presse til noe som helst.

Til slutt vil jeg si at hva som egentlig har skjedd, rent praktisk, finner vi ut av. Det er gitt klar beskjed om at det i løpet av mandag skal fremlegges en full gjennomgang av de faktiske forhold, og det er også sagt krystallklart i en instruks som ble sendt ut tidligere i dag, at øvelser og trening på norsk jord med klasebomber fra fly ikke skal forekomme. Når man eventuelt kan orientere Stortinget om resultatet av den fulle gjennomgangen, kommer vi tilbake til når den gjennomgangen er mottatt. Men det er selvfølgelig helt logisk, og denne statsråden er selvfølgelig også helt villig til, å la den informasjonen som kommer fram, helt åpent bli lagt fram for dem som måtte være interessert.

Presidenten: Presidenten er av den oppfatning at vi nå beveger oss ganske langt utover det som er satt opp til behandling på dagens kart. Vi har nå fått en diskusjon som går på et annet spørsmål, som det i og for seg er viktig å få brakt klarhet i.

Kristin Halvorsen har bedt om ordet nok en gang og får ordet til en kort merknad.

Kristin Halvorsen (SV): Jeg må si meg helt uenig i presidentens vurdering av at dette er en debatt som ikke hører hjemme i denne saken i dag, fordi dette dreier seg til syvende og sist om tilliten til Forsvaret og tilliten til forsvarsministeren og tilliten til at Forsvarsdepartementet har full oversikt. Når vi er i en situasjon hvor Norge har seks F-16-fly i aksjon i Afghanistan, er dette nært beslektede saker.

Det denne saken til syvende og sist dreier seg om, er at forsvarsministeren umiddelbart må få kontroll over sitt eget departement. Det er selvfølgelig sånn at hvis ikke Forsvaret skjønner selv at når vi har en regjering som jobber for et internasjonalt forbud mot klasebomber, betyr det at man ikke setter i gang øvelse med klasebomber på norsk jord og kommer en alliert til unnsetning som har fått avslag andre steder, hvis framstillingen av denne saken stemmer, da er forsvarsministeren i den situasjonen at hun har et forsvar som må mates med teskjeer og store bokstaver om hva som følger av de politiske retningslinjene som hun er forpliktet til å følge i forhold til denne

stortingssalen. Derfor må Stortinget få en redegjørelse som dreier seg om oppklaring av denne saken, og som også dreier seg om den kontrollen som forsvarsministeren har over eget departement. For hvis ikke tilstrekkelig med lamper lyser nedover i systemet, kan dette være ett av mange eksempler på at man har et forsvar som ikke retter seg etter politiske retningslinjer som er vedtatt her, som statsråden forsikrer overfor Stortinget. Jeg vil be om at man snarest mulig får en redegjørelse for Stortinget som dreier seg om oppklaring av denne spesielle saken, som oppklarer om klasebomber er brukt i øvelse på norsk jord tidligere, og som på en troverdig måte kan forsikre Stortinget om at forsvarsministeren har kontroll over Forsvaret.

Presidenten: Statsråden har nå redegjort for at denne spesielle saken vil bli redegjort for i Stortinget. Presidenten vet ikke hvor fornuftig det er å fortsette debatten på det grunnlaget som vi nå har, men Odd Roger Enoksen har bedt om ordet.

Odd Roger Enoksen (Sp): Ja, jeg har gjort det, og jeg skal prøve å holde meg til dagens sak, for jeg synes forsvarsministeren gjorde situasjonen litt vanskeligere for seg selv med det svaret som hun gav i stad.

Forsvarsministeren har ikke sagt noe om bruk av klasebomber på norsk jord i denne salen, sa forsvarsministeren. Det er et internasjonalt forbud Stortinget skal arbeide for. Det er selvsagt riktig, men da ender vi opp med å måtte stille spørsmålet til forsvarsministeren: Er det gitt klar og tydelig beskjed til Forsvaret om at det ikke skal brukes klasebomber overhodet, verken på norsk jord eller andre plasser? Er den beskjeden gitt, har Forsvaret i dag vist at de ikke er til å stole på i forhold til å følge de beskjeder som blir gitt fra forsvarsministerens side. Forsvarsministeren svarte på både mitt og Marit Nybakks spørsmål i stad at selvsagt bruker man ikke klasebomber i Afghanistan. Kan forsvarsministeren føle seg helt trygg på det, dersom det er slik at Forsvaret har fått beskjed om at det ikke skal brukes klasebomber på norsk jord, og ikke følger det rådet? Skal vi da tro på at man ikke kan gjøre det samme i andre situasjoner, la være å lytte til de instruksjoner som er gitt, eller er det slik at forsvarsministeren ikke har gitt en klar beskjed om hvordan Stortingets vedtak skal følges?

Marit Nybakk (A): Jeg vil først vise til tidligere innlegg og replikk. Så vil jeg nok en gang konstatere at det nå er helt klart, og også slått fast fra denne talerstolen fra statsrådets side, at det ikke er klasebomber på F-16-fly som er deployert i Kirgisistan, og som flyr tokter over Afghanistan, og jeg er tilfreds med at vi har fått det svaret fra statsråden.

Jeg vil også understreke at det er norske retningslinjer som ligger til grunn for bruken av F-16-fly, og norske rammebetingelser, ikke amerikanske, i forhold til de regler som pilotene og flyene er underlagt. Så vil jeg legge til, fordi dette også har blitt en debatt om departementet og Forsvarets overkommando og de kommunikasjonsru-

tinere som finnes eller ikke finnes, at i det forsvarsforliket som ble inngått i juni i år mellom Arbeiderpartiet og regjeringspartiene, har vi blitt enige om at det skal gjennomføres en integrert ledelse mellom Forsvarsdepartementet og forsvarsstaben. Saken om klasebombene illustrerer med all mulig tydelighet behovet for nettopp en integrert ledelse og andre kommunikasjonsrutiner. Det vil jeg sterkt understreke at Stortinget har vedtatt, og det forutsetter jeg er under arbeid.

Så konstaterer vi fra Arbeiderpartiet at statsråden har satt i gang gransking, og at en rapport om den granskningen skal forelegges for statsråden mandag morgen. Vi er fornøyd med at det er gjort, og vi forventer da at vi får en redegjørelse om det svaret som kommer fra Forsvarets overkommando til statsråden.

Jeg har også konstatert i både pressemelding og fra denne talerstolen at det nå er gått en skriftlig melding til Forsvarets overkommando om at det ikke skal brukes klasebomber fra fly i trening og øvelser i Norge. Jeg regner med at det nå blir gjennomført, og at vi ikke får flere slike saker. For øvrig går jeg ut fra at vi kommer tilbake til denne saken i en egnet form i et senere møte.

Presidenten: Presidenten er også av den samme oppfatning at det vil være helt naturlig, og så kan man diskutere spørsmålet basert på et faktagrunnlag istedenfor antakelser.

Harald Espelund har bedt om ordet – forhåpentligvis til saken.

Harald Espelund (FrP): Jeg bad om ordet til dagsordenen.

Jeg er ny i denne salen, og jeg er egentlig veldig forundret, om jeg ikke skal si forskrekket, over hvordan en debatt kan utvikle seg. Jeg forstår at det er vanskelig å være stortingspresident og skulle styre debatten. Jeg skjønner også at et parti som ønsker å sette helt andre ting i fokus enn det debatten egentlig dreier seg om, på en måte har klart det akkurat her. Jeg vil be presidenten om å være strengere når noen gjør forsøk på å ødelegge debatten om den sak som er satt på dagsordenen.

Presidenten: Presidenten vil bare si at når det oppstår tvil om hvorvidt Regjeringen følger de stortingsvedtak som er fattet, vil det være fornuftig til en viss grad å la debatten gå, så den kritikken som kommer fra Harald Espelund, tar presidenten ikke innover seg.

Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.
(Votering, se nedenfor)

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte **presidenten:** Vi skulle da være klare til å gå til votering i sak nr. 1.

Votering i sak nr. 1

Presidenten: Under debatten har Per Ove Width satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«På statsbudsjettet for 2002 gjøres følgende endring:

Kap.	Post	Formål:	Kroner
U t g i f t e r :			
1792	1	Norske styrker i utlandet Driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 1 618 563 000 til kr 2 267 063 000»	648 500 000

Sosialistisk Venstreparti har varslet at de ønsker å stemme imot både forslaget fra Fremskrittspartiet og innstillingens forslag til vedtak.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 77 mot 16 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 11.15.00)

Komiteen hadde innstillet:

På statsbudsjettet for 2002 gjøres følgende endring:

Kap.	Post	Formål:	Kroner
U t g i f t e r :			
1792	1	Norske styrker i utlandet Driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , forhøyes med ..... fra kr 1 618 563 000 til kr 1 918 563 000	300 000 000

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling bifaltes med 77 mot 13 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 11.15.28)

S a k n r . 2

Referat

- (45) Forslag fra stortingsrepresentantene Odd Roger Enoksen og Inger S. Enger om minstekrav til magasin-fylling i vannkraftverk (Dokument nr. 8:15 (2002-2003))
Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.

- (46) Forslag fra stortingsrepresentantene Øystein Hedstrøm og Lodve Solholm om at hobbydyrkere som har gjennomført og bestått kurs i bruk av plantevernmidler skal få autorisasjon (Dokument nr. 8:13 (2002-2003))
- (47) Forslag fra stortingsrepresentant Steinar Basteen om at ingen endringsforslag i dagens fiskerilover realitetsbehandles før Stortinget har fått seg forelagt en evalueringsmelding om virkningene av de betydelige lovendringer som ble gjennomført i forrige stortingsperiode (Dokument nr. 8:14 (2002-2003))
Enst.: Nr. 2 og 3 sendes næringskomiteen.

Møtet hevet kl. 11.20.